

30 LAT DZIAŁALNOŚCI FEDERACJI EUROPEJSKICH TOWARZYSTW MIKROBIOLOGICZNYCH (FEMS) I WSPÓŁPRACY Z POLSKIM TOWARZYSTWEM MIKROBIOLOGÓW

Stefan Tyski

Delegat PTM do FEMS
Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego,
00-725 Warszawa, ul. Chełmska 30/34
e-mail: tyski@il.waw.pl

Większość materiału przedstawiono w wykładzie plenarnym, wygłoszonym podczas XXV Zjazdu Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów, 23-25.09.2004r.

Słowa kluczowe: PTM, FEMS, towarzystwo mikrobiologiczne
Key words: Polish Society of Microbiologists, FEMS, microbiological society

Polskie Towarzystwo Mikrobiologów powołano 31 października 1927 roku w Warszawie, z inicjatywy Zygmunta Szymanowskiego, Romana Nitscha i Feliksa Przesmyckiego [1]. Uznano, iż jedną z niezwykle ważnych spraw w działalności towarzystwa jest współpraca mikrobiologów na arenie międzynarodowej. Tego samego roku z inicjatywy m.in. Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów przy współudziale towarzystw mikrobiologicznych z innych krajów, utworzono Międzynarodowe Towarzystwo Mikrobiologiczne, które następnie przekształcono w Międzynarodowe Zrzeszenie Towarzystw Mikrobiologicznych (IAMS), a w 1982r. w Międzynarodową Unię Towarzystw Mikrobiologicznych (International Union of Microbiological Societies - IUMS) o zasięgu ogólnosiwiatowym.

Jednocześnie, narodowe towarzystwa naukowe działające w krajach europejskich zaczęły jednoczyć się w federacje w celu bardziej skutecznego i powszechnego realizowania wspólnych zadań statutowych. W 1964 roku utworzono Federację Europejskich Towarzystw Biochemicznych (Federation of European Biochemical Societies - FEBS). Godnym podkreślenia jest fakt, że 29 Kongres FEBS - jubileuszowy z powodu 40-lecia istnienia Federacji odbył się pod patronatem Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego w dniach 26.06-01.07.2004 r. w Warszawie.

Pierwsze zrzeszenie towarzystw mikrobiologicznych działających w krajach Europy utworzono cztery lata później i objęło ono swoją działalnością obszar północno-zachodni naszego kontynentu (North-West European Microbiology Group - NWEMG) [2, 3]. Obejmowało towarzystwa działające w Danii, Finlandii, Islandii, Holandii, Norwegii, Szwecji i Wielkiej Brytanii.

Tabela I
Prezydenci FEMS

Andre Lwoff	Francja	XI.1974 - XI.1976
Orjan Ouchterlony	Szwecja	XI.1976 - IX.1980
Eduard Kellenberger	Szwajcaria	IX.1980 - VII.1983
Hans Veldkamp	Holandia	VII.1983 - IX.1986
Marian Mordarski	Polska	IX.1986 - IX.1989
Joseph Alouf	Francja	IX.1989 - IX.1992
Helena Makela	Finlandia	IX.1992 - IX.1995
Cesar Nombela	Hiszpania	IX.1995 - IX.1998
Raymond Auckenthaler	Szwajcaria	IX.1998 - IX.2001
Hans Truper	Niemcy	IX.2001 - IX.2004
Eliora Ron	Izrael	Od 11.IX.2004

Struktura i działalność FEBS, nie ograniczona geograficznie, posłużyła jako model dla utworzenia dużej europejskiej federacji towarzystw mikrobiologicznych. Dzięki poparciu działaczy brytyjskiego towarzystwa Society of General Microbiology (Sir David Evans, Harry Smith, Tony Rose i Andre Lwoff), w maju 1973 roku w Paryżu nastąpiło spotkanie przedstawicieli 13 europejskich towarzystw mikrobiologicznych, z których 9 poparło ideę utworzenia federacji na wzór FEBS. W następnym roboczym spotkaniu w styczniu 1974r w Londynie, reprezentowanych było 13 towarzystw a 5 kolejnych wykazało zainteresowanie ideą federacji. Opracowano projekt statutu Federation of European Microbiological Societies (FEMS), który został rozesłany do wszystkich towarzystw mikrobiologicznych działających w Europie. Zaproponowano aby tymczasowe władze FEMS miały swoją siedzibę w biurze Society of General Microbiology w Reading, Wielka Brytania. Godnym podkreślenia jest fakt, że prof. Marian Mordarski - prezes Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów został wybrany obok A. Lwoffa (Francuskie Towarzystwo Mikrobiologów), A.H. Rosea i H. Smitha (Society for General Microbiology) oraz H. Seeliger (Deutsche Gesellschaft für Hygiene und Mikrobiologie) do tymczasowego zarządu (Executive Committee) FEMS. Grupa ta przygotowała pierwsze spotkanie - Council of the Federation, które odbyło się w Amsterdamie 22 listopada 1974 roku. Wybrano pierwszy zarząd FEMS. Prezydentem został A. Lwoff a wiceprezydentem prof. Marian Mordarski, skarbnikiem - H. Smith natomiast A.H. Rose sekretarzem generalnym a C.J.E.A. Bulder - sekretarzem spotkań. W tabelach I oraz II zamieszczono dotychczasowych prezydentów i wiceprezydentów FEMS. Równoległe z FEMS, przez 11 lat funkcjonowała Grupa NWEMG, aż do konferencji w Dublinie "Extracellular products of microorganisms" zorganizowanej we wrześniu 1979r, kiedy to podjęto decyzję o rozwiązaniu NWEMG. W Europie pozostało tylko jedno stowarzyszenie towarzystw mikrobiologicznych - FEMS [2, 3].

Oprócz Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów, członkami założycielami FEMS były narodowe towarzystwa mikrobiologiczne z następujących krajów: Bułgarii, Danii, Finlandii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Izraela, Jugosławii, Niemiec, Norwegii, Portugalii, Szwajcarii, Szwecji i Wielkiej Brytanii oraz towarzystwa międzynarodowe: Society for Applied Bacteriology i Society for General Microbiology. Obecnie do FEMS należy 37 narodowych towarzystw mikrobiologicznych, 3 towarzystwa o charakterze ponad narodowym a także 6 afiliowanych towarzystw które współpracują w ramach FEMS - łącznie jest to ponad 30.000 osób zajmujących się różnymi aspektami mikrobiologii [4]. Organem decyzyjnym federacji jest FEMS Council składający się z prezydenta, wiceprezydenta, sekretarza generalnego, skarbnika, przewodniczących komisji ds. publikacji,

Tabela II
Wiceprezydenci FEMS

Marian Mordarski	Polska	XI.1974 - IX.1980 IX.1980 - IX.1982
Elena Kondratieva	ZSRR	IX.1982 - IX.1988
Miloslav Kocur	Czechosłowacja	IX.1988 - VII.1994
Cesar Nombela	Hiszpania	VII.1994 - IX.1995
Raymond Auckenthaler	Szwajcaria	IX.1995 - IX.1998
Hans Truper	Niemcy	IX.1998 - IX.2001
Eliora Ron	Izrael	IX.2001 - IX.2004
Milton S da Costa	Portugalia	Od 11.IX.2004

ds. grantów, ds. kongresu oraz ds. spotkania (FEMS Officers of Executive Committee). W skład FEMS Council wchodzi również, po jednej osobie, przedstawiciele zrzeszonych towarzystw. Delegatami Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów do FEMS byli kolejno: prof. Mieczysław Metzger (1977-1984), prof. Jerzy Sobieszczański (1984-1986), prof. Waleria Hryniewicz (1993-1999), prof. Adam Jaworski (1999-2002), a od 21.10.2002 delegatem PTM jest prof. Stefan Tyski. W trakcie corocznego FEMS Council Meeting przedstawiane są sprawozdania z działalności merytorycznej oraz finansowej, omawiane są plany wsparcia finansowego konferencji odbywających się w nadchodzącym roku.

Odbywają się głosowania nad uchwałami oraz dotyczące wyboru władz - FEMS Officers of Executive Committee (3 letnie kadencje).

Spotkania FEMS odbywają się w poszczególnych krajach na zaproszenie danego towarzystwa mikrobiologicznego. Do tej pory odbyło się 31 FEMS Council Meeting, w tym po 3 w Holandii i Szwajcarii. Ostatnie miało miejsce 11 września 2004r. w Bergen, Norwegia [5]. Do tej pory Polskie Towarzystwo Mikrobiologów nie organizowało spotkania FEMS. Koszty uczestnictwa w spotkaniu uczestnicy pokrywają we własnym zakresie.

Budżet FEMS wynosi około 900.000 Euro, a działalność finansowa prowadzona jest przede wszystkim ze środków uzyskanych ze sprzedaży czasopism FEMS (ok. 90%) a także ze składek przekazywanych przez zrzeszone towarzystwa mikrobiologiczne - pierwotnie było to 1.80 franka szwajcarskiego, obecnie - 1.40 Euro od członka towarzystwa. Członkowie Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów z racji regularnie opłacanej składki, powinni w pełni korzystać z możliwości jaką daje przynależność PTM do FEMS.

W początkowym okresie działalności FEMS z powodu braku wymienialności walut krajów Europy Wschodniej, składki zbierane od członków towarzystw tych państw były wykorzystywane na finansowanie spotkań i sympozjów FEMS organizowanych w tych krajach.

Na I Council Meeting w 1974r. zdecydowano, że będą wydawane dwa czasopisma. W pierwszym drukowano prace oryginalne, w drugim o krótkim cyklu wydawniczym, krótkie komunikaty z prowadzonych badań. Początkowo FEMS zamierzał zaadoptować już istniejące czasopismo a nie wydawać kolejnego. Korzystna finansowo okazała się współpraca z Society of General Microbiology i wspólnie wydawano od lipca 1977r. Journal of General Microbiology oraz Journal of General Virology. W styczniu 1978r. nawiązano współpracę z Society of Applied Bacteriology i wydawanym przez to towarzystwo Journal of Applied Bacteriology. Kooperacje te trwały przez szereg lat.

Tabela III

Czasopisma FEMS bezpłatnie dostępne "on line" w Polsce do końca 2005r.

Białystok	Akademia Medyczna	ML, IMM
Bydgoszcz	Akademia Medyczna	MR, IMM
Gdańsk	Akademia Medyczna	MR, IMM
Katowice	Śląska Akademia Medyczna	ML, MR, IMM
Kraków	Uniwersytet Jagielloński	ML, ME, MR, IMM
Lublin	Akademia Medyczna	IMM, YR
Łódź	Centrum Biologii Medycznej PAN Uniwersytet Łódzki	ML, MR, IMM ME, YR
Olsztyn	Uniwersytet Warmińsko - Mazurski	ML, ME, MR, IMM, YR
Poznań	Akademia Medyczna	ML, MR, IMM
Puławy	Państwowy Instytut Weterynaryjny PIB	ML, ME, MR
Szczecin	Uniwersytet Szczeciński Pomorska Akademia Medyczna	ME, MR MR, IMM, YR
Warszawa	Państwowy Zakład Higieny Uniwersytet Warszawski	ML, IMM ME, MR
Wrocław	Akademia Medyczna Uniwersytet Wrocławski	ML, IMM, MR ME, YR

ML - *FEMS Microbiology Letters*, ME - *FEMS Microbiology Ecology*,
MR - *FEMS Microbiology Reviews*, IMM - *FEMS Immunology & Medical Microbiology*,
YR - *FEMS Yeast Research*

Natomiast pierwszy zeszyt nowego czasopisma, w którym zamieszczano komunikaty z aktualnie prowadzonych prac badawczych - *FEMS Microbiology Letters*, o bardzo krótkim cyklu wydawniczym (podobnie jak *FEBS Letters*) ukazał się w styczniu 1977r. Dwa lata później zamieszczano w *FEMS Microbiology Letters* również krótkie artykuły przeglądowe. W 1983r. wydawano już 5 tomów *FEMS Microbiology Letters* rocznie. W styczniu 1985r. zaczęto wydawać nowe czasopisma *FEMS Microbiology Ecology* (dwumiesięcznik) i *FEMS Microbiology Reviews* (kwartalnik). Czwarte czasopismo *FEMS Microbiology Immunology* (obecnie *FEMS Immunology and Medical Microbiology*) zaczęło ukazywać się od stycznia 1988r. Najnowsze czasopismo - *FEMS Yeast Research* pojawiło się w styczniu 2001r. Wtedy także utworzono Publications Office w Delft jako część *FEMS Central Office*. Według *Journal Citation Reports - Science Edition*, czasopisma FEMS uzyskały w 2003r. następujące notowania: *FEMS Microbiology Letters* - IF = 1,932; *FEMS Microbiology Ecology* - IF = 2,947; *FEMS Microbiology Reviews* - IF = 10,160; *FEMS Immunology and Medical Microbiology* - IF = 1,789. *FEMS Yeast Research* nie było jeszcze oceniane w tym systemie.

Na podkreślenie zasługuje bardzo dobra i ścisła współpraca pomiędzy Zarządem FEMS a wydawcą czasopism - Elsevier, Holandia. Jednakże w związku z wygasaniem umowy wydawniczej z końcem 2005r, rozważana jest sprawa zmiany wydawcy na tańszego – pod uwagę brany jest Blackwell Publishing Limited.

W tabeli III zestawiono instytucje w których, dzięki współpracy PTM-FEMS, możliwy jest, bezpłatny do końca 2005r., dostęp "on line" do wybranych czasopism FEMS.

Od samego początku działalności FEMS uznano konieczność wydawania materiałów informacyjnych dotyczących działalności federacji. Pierwszy *FEMS Circular* rozesłano

do członków zrzeszonych towarzystw mikrobiologicznych w czerwcu 1977r. Obecnie ukazują się 2 numery FEMS Circular rocznie, a od numeru 32 (styczeń 1992) wprowadzono układ kolumnowy tekstu na stronie. Od 1999r. wydawanie czasopisma jest koordynowane przez Centralne Biuro FEMS, w szczególności przez Publications Officer. Materiały zamieszczane w czasopiśmie dotyczą spraw związanych z działalnością FEMS i towarzystw mikrobiologicznych tworzących federację, a także kwestii ogólnych, istotnych dla całego środowiska mikrobiologów. W lipcu 2004r opublikowano 56 numer czasopisma [4]. Rok wcześniej w numerze 54, prof. Hans G. Truper, Prezydent FEMS zamieścił wspomnienie o prof. Marianie Mordarskim, natomiast prof. Jerzy Mierzejewski omówił zasługi generała Kazimierza Sosnkowskiego, w ustanowieniu pierwszego międzynarodowego zakazu stosowania broni bakteriologicznej, zawartego w Protokole Genewskim z 1925r. Jest to godne uwagi, bowiem polscy autorzy rzadko zamieszczają materiały w czasopiśmie FEMS Circular.

Niezależnie od działalności wydawniczej, FEMS organizuje i sponsoruje sympozja naukowe. Pierwsze Sympozjum organizowane przez FEMS "Photosynthetic prokaryotes" odbyło się na Uniwersytecie Dundee, Szkocja w sierpniu 1976r. W tym samym roku odbyły się jeszcze 2 sympozja współfinansowane przez FEMS - poświęcone rzeżączce i zakażeniom gonokokowym oraz "Exotic and resistance plasmids". Jeżeli było to możliwe publikowano materiały sympozjalne opracowywane w osobnych tomach. Wydano ponad 40 tomów takich materiałów, na których od wczesnych lat 80-tych zamieszczano logo FEMS. Dochód ze sprzedaży tych materiałów przeznaczony był na finansowanie następnych spotkań i warsztatów. Federacja udziela pomocy finansowej na organizację międzynarodowych zjazdów naukowych. Corocznie FEMS patronuje ponad 10 konferencjom, odzwierciedlającym różnorodne zainteresowania członków towarzystw. Organizatorzy konferencji mikrobiologicznych w Polsce bardzo rzadko korzystają z powyższego wsparcia finansowego, możliwego dzięki przynależności PTM do FEMS.

W przyszłym roku organizatorzy 12 konferencji europejskich otrzymają "Meeting Support Grant", natomiast uczestnicy następujących 5 konferencji mogą starać się o przyznanie "Young Scientist Meeting Grant" [5]:

1. European Study Group on Molecular Biology of Picornaviruses (EUROPIC 2005) - maj 2005, Holandia;
2. Analysis of Microbial Cell at the Single Cell Level - maj 2005, Austria;
3. 4th International Gordon Conference on Molybdenum and Tungsten Enzymes - lipiec 2005, Wielka Brytania;
4. 8th Symposium on Lactic Acid Bacteria - sierpień 2005, Holandia;
5. 13th International Biodeterioration & Biodegradation Symposium (IBBS-13), wrzesień, Hiszpania.

Niezależnie od sponsorowania konferencji, FEMS przeznacza środki finansowe na przygotowanie praktycznych warsztatów laboratoryjnych. Ideę wspierania finansowego takich warsztatów propagował prof. Marian Mordarski wiceprezydent FEMS już w 1978r, chociaż ówczesne możliwości FEMS nie pozwalały na realizację tych planów. Można było do nich powrócić dopiero od 1982r., kiedy to sponsorowano pierwszy zaawansowany kurs poświęcony ekologii drobnoustrojów, który odbył się w Kastanienbaum koło Lucerny w Szwajcarii. Ten praktyczny kurs trwał 4 tygodnie i szereg osiągniętych wyników następnie opublikowano w FEMS Microbiology Letters. W latach późniejszych finansowano kolejne warsztaty i obecnie FEMS przeznacza środki zarówno dla organizatorów praktycznych kursów jak i dla młodych uczestników takich spotkań. Jeżeli to możliwe to publikowane są również materiały (Laboratory Manual) z takich kursów - Pierwszy tom wydany przez Elsevier pochodził z konferencji "Immunochemical and molecular genetic analysis of bacterial pathogens and their virulence determinants", która odbyła się w lipcu 1986r. w Dublinie.

Poprawiająca się sytuacja finansowa FEMS, pozwoliła przeznaczać od 1982r. środki na stypendia dla młodych badaczy, którzy pragnęli spędzić kilka tygodni w laboratorium zagranicznym i tam prowadzić swoje badania. Obecnie co roku około 50 osób należących do towarzystw federacji, otrzymuje takie stypendia. W ciągu ostatnich 5 lat, 12 członków PTM (było tylko 14 chętnych) otrzymało wsparcie finansowe na wyjazd do laboratorium zagranicznego. Stypendia przydzielane są co pół roku i szkoda, że w 3 takich okresach nie było żadnego młodego członka PTM skłonnego wystąpić o stypendium. Zasadniczo stypendia mogłyby otrzymywać 4 osoby z PTM rocznie. Niezależnie od powyższej pomocy, osoby w wieku do 35 lat mogą starać się o środki na uczestnictwo w wybranych konferencjach (Young Scientist Meeting Grant), wspieranych przez FEMS. W ostatnim roku z tej formy skorzystało 36 osób, w tym 3 z Polski, zaś rok wcześniej wśród 113 sponsorowanych osób, 5 należało do PTM i uczestniczyło w 6th International Meeting on Microbial Epidemiological Markers w Les Diablerets, Szwajcaria. Na 30 FEMS Council w 2003r. podjęto decyzję o przeznaczeniu specjalnych środków na stypendia dla członków towarzystw mikrobiologicznych z krajów dawnego ZSRR (Newly Independent States - NIS) do wykorzystania na pobyt w laboratorium w tym samym lub innym kraju dawnego ZSRR. W ciągu pierwszego roku, nikt nie starał się o uzyskanie powyższego stypendium.

Nowe inicjatywy podejmowane przez FEMS zmierzające do integracji środowiska mikrobiologów zaowocowały podpisaniem Europejskiej Deklaracji Mikrobiologii [6] przez 44 europejskie towarzystwa mikrobiologiczne w tym przez Polskie Towarzystwo Mikrobiologów.

Z najnowszych informacji, godnym odnotowania jest iż, podczas 14th European Congress of Clinical Microbiology and Infectious Diseases, które odbyło się 1-4 maja br. w Pradze, Republika Czeska, podpisano memorandum o współpracy pomiędzy FEMS i ESCMID (Europejskie Towarzystwo Mikrobiologii Klinicznej i Chorób Zakaźnych), w ramach którego, między innymi, organizowane będą wspólne kongresy naukowe i warsztaty laboratoryjne, przyznawane będą również wspólne stypendia.

Pod koniec ubiegłego roku Biuro FEMS przeniosło się w do nowej siedziby, również w Delft, Holandia.

Ustalono, że II kongres FEMS odbędzie się w dniach 4-8 lipca 2006r. w Madrycie, Hiszpania.

Informacje na temat działalności FEMS oraz możliwości jakie zapewnia przynależność Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów do FEMS, znajdują się pod adresem: www.fems-microbiology.org, jak również na stronie PTM (www.microbiology.pl). Członkowie PTM oraz dyrektorzy instytucji i kierownicy jednostek organizacyjnych, których pracownicy spełniają odpowiednie kryteria powinni częściej korzystać z możliwości jakie stwarza FEMS. Również organizatorzy konferencji, kursów i warsztatów laboratoryjnych powinni brać pod uwagę możliwości sponsorowania tych spotkań przez FEMS.

Pismienictwo:

1. Kubica J.F., Kałużewski S., 70 lat działalności Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów. *Post. Mikrobiol.* **37**, 237-243 (1997)
2. Dawes E.A., The Federation of European Microbiological Societies: an historical review. *FEMS Microbiol. Letters* **100**, 15-24 (1992)
3. Informacja: www.fems-microbiology.org
4. FEMS Circular 65 (July 2004)
5. Supporting Documentation FEMS Council 2004; C04-31, 31st Meeting of FEMS Council, Bergen, Norway, 2004 September 11
6. Tyski S., Nowe inicjatywy Federacji Europejskich Towarzystw Mikrobiologicznych - FEMS. *Post. Mikrobiol.* **42**, 347-350 (2003)